

VALTIONEUVOSTON ASETUS VIERASLAJEISTA AIHEUTUVIEN RISKIEN HALLINNASTA ANNETUN VALTIONEUVOSTON ASETUKSEN 2 §:N JA LIITTEIDEN MUUTTAMISESTA

Pääasiallinen sisältö

Ehdotetulla asetuksella päivitetäisiin vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun valtioneuvoston asetuksen (704/2019) (jäljempänä *vieraslajiasetus*) liitteenä oleva kansallinen vieraslajiluettelo sekä säädettäisiin uusia lajeja koskevista tarpeellisista siirtymäajoista. Kansalliseen vieraslajiluetteloon lisättäisiin yhteensä kuusi kasvilajia ja yksi eläinlaji. Lisäksi vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain (1709/2015) (jäljempänä *vieraslajilaki*) 4 §:ssä säädetyn kiinteistön omistajan ja haltijan huolehtimisvelvollisuuden soveltamista koskevasta poikkeuksesta luovuttaisiin nilviäisten osalta samoin kuin vieraslajilain 11 §:n 2 momentin 2 kohdassa säädettyjä kieltoja koskevasta poikkeuksesta sirkusten ja eläinnäyttelyiden osalta.

1 Asian tausta ja asetuksenantovaltuudet

Haitalliset vieraslajit ovat maailmanlaajuisesti yksi merkittävin luonnon monimuotoisuutta uhkaava tekijä. Sekä YK:n biodiversiteettisopimus että Euroopan Unionin (EU) luonnon monimuotoisuusstrategia 2030 edellyttävät toimenpiteitä haitallisten vieraslajien torjumiseksi ja hallitsemiseksi. Vieraslajien hallinnasta säädetään EU:ssa haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EU) N:o 1143/2014 (jäljempänä *EU:n vieraslajiasetus*) ja kansallisesti vieraslajilaissa.

Vieraslajilla tarkoitetaan kasvia, eläintä tai muuta eliölajia, jonka ihminen on tahattomasti tai tarkoituksella tuonut lajin luontaisen levinneisyysalueen ulkopuolelle. Haitallisella vieraslajilla tarkoitetaan vieraslajia, jonka on todettu uhkaavan tai haittaavan luonnon monimuotoisuutta ja siihen liittyviä ekosysteemipalveluja. Vieraslaji voidaan määritellä haitalliseksi joko EU:n vieraslajilainsäädännössä (unionin luettelo) tai kansallisesti valtioneuvoston asetuksella (kansallinen luettelo).

Vieraslajilain 11 §:n 1 momentin mukaan kansallisesti merkityksellisenä haitallisena vieraslajina pidetään muuta kuin unionin luetteloon kuuluvaa haitallista vieraslajia, josta saatavilla olevan tieteellisen näytön perusteella voi aiheutua vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle tai muuta vahinkoa luonnonvaraiselle eliöstölle taikka vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle. Pykälän 2 momentin mukaan kansallisesti merkityksellistä haitallista vieraslajia ei saa päästää ympäristöön, tarkoituksellisesti tuoda maahan Euroopan unionin ulkopuolelta tai Euroopan unionin jäsenvaltiosta, pitää hallussa, kasvattaa, kuljettaa, saattaa markkinoille, välittää taikka myydä tai muuten luovuttaa. Rajoitukset vastaavat EU:n vieraslajiasetuksen 7 artiklan 1 kohdassa säädettyjä rajoituksia.

Vieraslajilain 11 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin, mitkä lajit tai mihin lajiryhmiin kuuluvat lajit ovat kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja. Asetuksella voidaan säätää myös, että haitalliseen vieraslajiin tai sen tiettyyn käyttötarkoitukseen ei sovelleta 2 momentin kieltoa ympäristöön päästämisen kieltoa lukuun ottamatta taikka 4 tai 5 §:ssä säädettyä velvoitetta jossakin tai missään osassa maata, jos kieltoa tai velvoitetta ei voida pitää perusteltuna lajista aiheutuvan 1 momentissa tarkoitetun vahingon tai vaaran vähentämiseksi. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää niin ikään, että 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettua kieltoa ei asetuksella säädettävän siirtymäajan kuluessa sovelleta lajin yksilöihin, jotka on saatu haltuun ennen asetuksen voimaantuloa. Asetuksella

säädettävä siirtymäaika voi olla enintään kaksi vuotta asetuksen voimaantulosta. Jos 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettu kiello koskee eläinlajeja, asetuksella voidaan säätää, että omistaja saa pitää eläimen hallussaan sen luonnolliseen kuolemaan saakka.

Voimassa oleva vieraslajilain 11 §:n 3 momentin ja 16 §:n 5 ja 6 momentin nojalla annettu vieraslajiasetus tuli voimaan 1.6.2019 ja kumosi tätä ennen voimassa olleen valtioneuvoston asetuksen kansallisesti merkityksellisistä haitallisista vieraslajeista (1725/2015). Tämän jälkeen Suomeen ja sen lähialueille on saapunut uusia haitallisia vieraslajeja ja monesta Suomessa jo esiintyvän vieraslajin haitallisuudesta on saatu uutta tutkimustietoa. Asetuksella vastattaisiin näihin haasteisiin.

2 Asian valmistelu

Keväällä 2022 maa- ja metsätalousministeriö pyysi sidosryhmiltä ehdotuksia kansalliseen vieraslajiluetteloon lisättävistä uusista vieraslajeista tai luettelosta poistettavista vieraslajeista. Esityksiä saatiin määräaikaan mennessä yhteensä 38, minkä lisäksi yhtä lajia, hietasisiliskoa (*Lacerta agilis*), ehdotettiin poistettavaksi kansallisesta luettelosta.

Kansalliseen vieraslajiluetteloon ehdotetut uudet lajit ja lajiryhmät olivat:

Kasvit (26)

- siperianpihta (*Abies sibirica*)
- palsamipihta (*Abies balsamea*)
- saarnivaahtera (*Acer negundo*)
- vuorivaahtera (*Acer pseudoplatanus*)
- marunatuoksukki (*Ambrosia artemisifolia*)
- isotuomipihlaja (*Amelanchier spicata*)
- karhunköynnösryhmä (*Convolvulus sepium* -ryhmä)
- pensaskanukkaryhmä (*Cornus alba* -ryhmä)
- rikkakananhirssiryhmä (*Echinochloa crus-galli* -ryhmä)
- rehuvuohenherne (*Galega orientalis*)
- isosorsimo (*Glyceria maxima*)
- rikkapalsami (*Impatiens parviflora*)
- jalopähkinät (*Juglans sp.*)
- lammikki (*Nymphoides peltata*)
- palsternakka (*Pastinaca sativa*)
- japaninruttojuuri (*Petasites japonicus ssp. giganteus*)
- etelänruttojuuri (*Petasites hybridus*)
- kanadanpiisku (*Solidago canadensis*)
- isopiisku (*S. gigantea*)
- korkeapiisku (*S. altissima*)
- tarhapiiskut (*Solidago Canadensis*-Ryhmä)
- viitapihlaja-angervo (*Sorbaria sorbifolia*)
- valkopajuangervo (*Spiraea alba*)
- pajuangervoryhmä (*Spiraea salicifolia* -ryhmä)
- amerikanasterit (*Symphyotrichum sp.*)
- pajuasteri (*Symphyotrichum salignum*)

Eläimet (12)

- hopearuutana (*Carassius gibelio*)
- kuusipeura (*Dama dama*)
- siperiankatka (*Gmelinoides fasciatus*)
- mustapäätana (*Krynockillus melanocephalus*)
- amerikkankampamaneetti (*Mnemiopsis leidy*)
- mustatäplätokko (*Neogobius melanostomus*)
- kyttyrälohi (*Oncorhynchus gorbuscha*)
- valkohäntäpeura (*Odocoileus virginianus*)
- hyytelösammaleläin (*Pectinatella magnifica*)
- kapeasaksirapu (*Pontastacus leptodactylus*)
- vaeltajakotilo (*Potamopyrgus antipodarum*)

o putkisieraintokot (*Proterorhinus sp.*)

Ehdotettuja lajeja käsiteltiin maa- ja metsätalousministeriön asettamassa asiantuntijaryhmässä, jossa edustettuina on 18 eri viranomais- ja sidosryhmätahoa. Vieraslajiasiantuntijaryhmän käsittelyn jälkeen maa- ja metsätalousministeriö lähetti ehdotetut lajit Luonnonvarakeskuksen (jäljempänä *Luke*) koordinoiman tiede- ja tutkijapohjaisen vieraslajiasiantuntijaverkoston arvioitavaksi. Vieraslajiasiantuntijaverkosto arvioi ehdotettuja lajeja kaksivaiheista yhtenäistä kriteeristöä hyväksikäyttäen. Ensimmäisessä vaiheessa lajien arvioinnissa hyödynnettiin työkaluna päätöspuuta, jossa kahdeksan kriteerin perusteella haarukoitiin perusteita lajin lisäämiseksi kansalliseen vieraslajiluetteloon. Kansalliseen luetteloon lisättävän haitallisen vieraslajin olisi täytettävä seuraavat kriteerit:

- 1) Lajin luontainen esiintymisalue on kokonaan Suomen ulkopuolella.
- 2) Lajia on havaittu Suomessa.
- 3) Laji on vakiintunut eli muodostanut elinkykyisen populaation Suomessa.
- 4) Mikäli lajia ei ole havaittu Suomessa tai se ei ole vakiintunut Suomeen, laji pystyy muodostamaan vakiintuneen populaation Suomessa perustuen tietoon muista vertailukelpoisista alueista tai läheisistä taksoneista nyt ja/tai tulevaisuudessa.
- 5) Lajilla on tai sillä voi olla haitallisia vaikutuksia luonnon monimuotoisuudelle, ekosysteemipalveluille tai sosiaalista tai terveydellistä haittaa.
- 6) Laji ei ole listattu EU:n vieraslajiluettelossa tai jossakin muussa asetuksessa tai direktiivissä.
- 7) On olemassa toimia, joilla voidaan estää vieraslajin saapumista, vakiintumista tai leviämistä.
- 8) Vieraslajin lisääminen kansalliseen vieraslajiluetteloon tuo sellaisia hallintamenetelmiä, jotka estävät, vähentävät tai hillitsevät sen vaikutuksia.

Mikäli kriteerit lajin lisäämiselle kansalliseen vieraslajiluetteloon täyttyivät, toteutettiin näille lajeille tarkempi asiantuntija-arviointi lajin leviämispaineesta, riskeistä ja haitoista sekä mahdollisista hallintakeinoista.

Arvioinnin pohjalta vieraslajiasiantuntijaverkosto antoi lopullisen esityksensä syksyllä 2022 vieraslajiasiantuntijaryhmälle ja ehdotti jatkotarkasteluun yhteensä 14 lajia tai lajiryhmää: kasveista kanadanpiisku, isopiisku, korkeapiisku, lammikki, isosorsimo, japaninruttojuuri, etelänruttojuuri, isotuomipihlaja, viitapihlaja-angervo, vuorivaahtera, valkopajuangervo, karhunköynnösryhmä, pajuasteri ja eläimistä mustapäätana. Käsittelyssä olleista 38 lajista seitsemää lajia tai lajiryhmää ei tässä vaiheessa ehdotettu jatkotarkasteluun, sillä ne vaativat lisää tutkimustietoa ja lisäselvityksiä erityisesti haitoista sekä kustannustehokkaista hallintakeinoista. Näihin lukeutuivat kasveista marunatuoksukki, pensaskanukkaryhmä, pajuangervoryhmä valkopajuangervoa lukuun ottamatta, saarnivaahtera ja eläimistä kyttyrälohi, kuusipeura ja valkohäntäpeura. Näistä etenkin kyttyrälohen ja valkohäntäpeuran osalta ei löytynyt perusteita sille, että vieraslajilainsäädäntö toisi tällä hetkellä nykyistä lajeja koskevaa lainsäädäntöä parempia ratkaisuja näiden lajien hallintaan. Lisäksi kyttyrälohen ja valkohäntäpeuran osalta on käynnissä tutkimus- ja selvityshankkeita, joissa selvitetään muun muassa tehokkaampien torjunta- ja hallintakeinojen ottamista käyttöön lajien aiheuttamien haittojen pienentämiseksi. Monien käsittelyssä olleiden vieraslajien kohdalla syy sille, ettei niitä esitetty lainkaan lisättäväksi kansalliseen luetteloon oli, ettei vieraslajilainsäädännön keinojen katsottu tuovan sellaisia hallintamenetelmiä, joilla näiden vieraslajien leviämiseen tai haittojen vähentämiseen voitaisiin merkittävässä määrin vaikuttaa. Asiantuntijaverkosto ei kannattanut hietasisiliskon poistamista kansallisesta luettelosta. Vieraslajiasiantuntijaryhmä kannatti verkoston esitystä. Kansalliseen luetteloon ehdotetuista lajeista käytiin keskustelua myös maa- ja metsätalousministeriön asettaman vieraslajiasioiden neuvottelukunnan kokouksissa.

Edellä kuvatun arviointityön, asiantuntija-arvioiden sekä vieraslajilainsäädännön toimeenpanon tämän hetkisen resurssitilanteen perusteella kansalliseen luetteloon esitetään lisättäväksi kustannustehokkaimmin ja kiireellisimmin torjuttavat seitsemän lajia: kanadanpiisku, isopiisku, korkeapiisku, viitapihlaja-angervo, valkopajuangervo, vuorivaahtera ja mustapäätana.

Asetusehdotus on valmisteltu virkatyönä maa- ja metsätalousministeriössä yhteistyössä Luken ja Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) kanssa.

EU:n vieraslajiasetuksen 23 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat pitää voimassa tai antaa tiukempia kansallisia sääntöjä, joilla pyritään ehkäisemään ennalta haitallisten vieraslajien tuonti, vakiintuminen ja leviäminen. Näiden toimenpiteiden on oltava yhteensopivia Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen kanssa, ja ne on annettava komissiolle tiedoksi unionin oikeuden mukaisesti. Koska asetuksella kiellettäisiin tiettyjen kasvi- ja eläinlajien tuonti Suomeen sekä niiden myynti ja markkinoille saattaminen täällä, asetusehdotuksesta on tehty komissiolle ja muille jäsenvaltioille teknisiä määräyksiä ja tietoyhteiskunnan palveluja koskevia määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin (EU) 2015/1535 mukainen ilmoitus. Ilmoituksen odotusaika päättyi 14.7.2023. Komissio ja jäsenvaltiot eivät esittäneet ilmoituksen perusteella huomautuksia tai yksityiskohtaisia lausuntoja.

3 Vaikutukset

Vieraslajilainsäädännön toimeenpano on tähän mennessä toteutettu pääosin ilman lisärahoitusta käytettävissä olevia voimavaroja kohdentamalla. Haitallisten vieraslajien määrä sekä unionin vieraslajiluettelossa että kansallisessa luettelossa on kuitenkin kasvanut merkittävästi EU:n vieraslajiasetuksen ja vieraslajilain voimaantulon jälkeen. Sanna Marinin hallitusohjelman myötä vieraslajilainsäädännön toimeenpanoon osoitettiin ensimmäistä kertaa erillisiä määrärahoja vuosina 2020-2022. Vieraslajien torjunnan tehostamiseksi maa- ja metsätalousministeriölle myönnettiin hallitusohjelman mukaisesti vuodelle 2020 määrärahaa 0,595 miljoonaa euroa, vuodelle 2021 0,295 miljoonaa euroa ja vuodelle 2022 0,595 miljoonaa euroa. Lisäksi vieraslajiriskien hallinnan tehtävien hoitoon ELY-keskuksissa ja Lukessa osoitettiin pysyvä 0,205 milj. euron rahoitus. Erillismäärärahan avulla vieraslajilainsäädännön toimeenpanoa pystyttiin huomattavasti vahvistamaan ja haitallisten vieraslajien torjuntaa tehostamaan. Vaikka vieraslajilain lähtökohtana on, että toimenpiteitä haitallisten vieraslajien hävittämiseksi tai niiden leviämisen rajoittamiseksi ei toteuteta ensisijaisesti viranomaistyönä, olisi haitallisten vieraslajien torjunnan tehokkuus myös jatkossa osin riippuvainen valtion rahoituksesta. Kansalliseen vieraslajiluetteloon lisättävän seitsemän uuden lajin myötä vieraslajien torjuntaan voitaisiin siten osoittaa lisärahoitusta, jos siihen tulevissa valtion talousarvioissa myönnetään määrärahoja.

Maahantuontikiellon piiriin lisättäisiin kuusi kasvilajia ja yksi eläinlaji. Tämä ei sanottavasti lisäisi Tullin työmäärää kolmansista maista tulevan maahantuonnin valvonnassa.

Kansalliseen luetteloon ehdotettavilla uusilla kasvilajeilla ei ole sanottavaa taloudellista merkitystä taimi- ja puutarha-alalla viitapihlaja-angervoa ja valkopajuangervoa lukuun ottamatta. Viitapihlaja-angervo ja valkopajuangervo ovat molemmat suosittuja puutarhoissa ja julkisissa istutuksissa. Kummankin lajin myynti on noin 10 000 taimea vuosittain. Viitapihlaja-angervolle ja valkopajuangervolle ehdotettava kahden vuoden siirtymäaika mahdollistaisi kuitenkin taimi- ja puutarha-alalle tuotannon hallitun lopettamisen ja asteittaisen lajeista luopumisen. Lisäksi viitapihlaja-angervoa ja valkopajuangervoa tulevaisuudessa koskevat myynti- ja kasvatuskielto synnyttäisivät taimi- ja puutarha-alalle näiden lajien myyntiä vastaavan kysynnän uusista korvaavista lajeista, mistä syystä lajien poistumisesta aiheutuvien taloudellisten menetysten arvioidaan jäävän pitkällä aikavälillä vähäisiksi.

Kiinteistönomistajan ja haltijan huolehtimisvelvollisuuden soveltamisen laajentaminen nilviäisiin aiheuttaisi joissain tapauksissa kustannuksia kiinteistönomistajille ja haltijoille. Kustannusten voidaan kuitenkin katsoa pysyvän kohtuullisina, sillä vieraslajilain 4 §:ssä säädetyn toimenpidevelvoitteen täyttyminen edellyttää vieraslajilain mukaan usean perusteen täyttymistä, mistä syystä sitä sovellettaisiin vain rajatuissa tapauksissa. Toimenpidevelvoitteen syntymisen edellytyksenä olisi ensinnäkin, että haitallisen vieraslajin esiintymästä tai sen leviämisestä voi aiheutua merkittävää vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle taikka vaaraa ihmisten terveydelle tai turvallisuudelle. Haitallisista vieraslajeista aiheutuu vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle yleensä erityisesti suojelualueilla ja näiden lähialueilla, joista lajit voivat päästä leviämään suojelualueille. Tällöinkin toimenpidevelvoitteen syntyminen edellyttäisi vahingon merkittävyyttä. Toiseksi velvoite koskisi ainoastaan kohtuullisina pidettäviä toimenpiteitä. Kiinteistön omistajan ja haltijan toimenpiteiden kohtuullisuutta arvioitaessa on vieraslajilain 4 §:n 3 momentin mukaan otettava huomioon haitallisen vieraslajin hävittämiseen tai leviämisen rajoittamiseen käytettävissä olevat tavanomaiset keinot, toimenpiteistä

aiheutuvat kustannukset sekä toimenpiteillä saavutettavissa oleva hyöty suhteessa kustannuksiin. Sääntelyyn sisältyvä kohtuullisuusedellytys takaisi, ettei kiinteistöomistajaan tai kiinteistönhaltijaan kohdistuvat kustannukset muodostuisi kohtuuttomiksi.

Asetus vaikuttaisi myönteisesti luonnon monimuotoisuuden ja alkuperäisen eliöstön suojeluun. Suomessa vasta vähän tai ei ollenkaan tavattavien lajien osalta sääntelyllä olisi pääosin ennaltaehkäisevä vaikutus, kun taas laajalle levinneiden lajien osalta sääntelyn tavoitteena olisi ensisijaisesti lajien leviämisen rajoittaminen. Poistamalla 4 §:ää koskeva poikkeus nilviäisten osalta haitallisten ja voimakkaasti leviävien etanalajien torjunta tehostuisi erityisesti luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaimmilla alueilla. Lisäksi kiellokset pitää kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja sirkuksissa sekä kiertävissä ja pysyvissä eläinnäyttelyissä osaltaan vähentäisi riskiä haitallisten vieraslajien pääsemisestä luontoon.

4 Säännöskohtaiset perustelut

2 § Eläinlajeja koskevat poikkeukset

Vieraslajilain 4 §:ssä säädetään kiinteistön omistajan ja haltijan huolehtimisvelvollisuudesta. Pykälän 1 momentin mukaan kiinteistön omistajan tai haltijan on huolehdittava kohtuullisista toimenpiteistä kiinteistöllä esiintyvän unionin luetteloon kuuluvan tai kansallisesti merkityksellisen haitallisen vieraslajin hävittämiseksi tai sen leviämisen rajoittamiseksi, jos haitallisen vieraslajin esiintymästä tai sen leviämisestä voi aiheutua merkittävää vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle taikka vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle. Pykälän 3 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettujen toimenpiteiden kohtuullisuutta arvioitaessa on otettava huomioon haitallisen vieraslajin hävittämiseen tai leviämisen rajoittamiseen käytettävissä olevat tavanomaiset keinot, toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset sekä toimenpiteillä saavutettavissa oleva hyöty suhteessa kustannuksiin. Huolehtimisvelvollisuus ei kuitenkaan 2 momentin mukaan koske lintuja eikä nisäkkäitä. Lisäksi lain 11 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää, että velvoitetta ei sovelleta tiettyyn haitalliseen vieraslajiin tai käyttötarkoitukseen. Edellytyksenä on, että velvoitetta ei voida pitää perusteltuna lajista aiheutuvan vieraslajilain 11 §:n 1 momentissa tarkoitetun vahingon tai vaaran vähentämiseksi.

Voimassa olevan asetuksen 2 §:n 1 momentin mukaan kiinteistöomistajan ja haltijan huolehtimisvelvollisuutta ei sovelleta asetuksen liitteen A 3–5 kohdassa tarkoitettuihin matelijoihin, sammakkoeläimiin ja nilviäisiin. Poikkeusta esitetään muutettavaksi siten, että jatkossa poikkeus koskisi ainoastaan liitteen A 3 ja 4 kohdassa tarkoitettuja matelijoita ja sammakkoeläimiä, mutta ei nilviäisiä. Liitteen A 3 ja 4 kohdissa tarkoitettujen matelija- ja sammakkoeläinlajien esiintymisestä yksittäisellä kiinteistöllä ei arvioida aiheutuvan sellaista vieraslajilain 11 §:n 1 momentin mukaista vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle tai muuta vahinkoa luonnonvaraiselle eliöstölle taikka vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle, että velvoitteen laissa säädetyt edellytykset täyttyisivät. Näistä lajeista aiheutuvien vahinkojen estämiseksi olisi siten edelleen riittävää, että uusien yksilöiden maahantuonti, kasvattaminen, hallussapito ja ympäristöön päästäminen on kielletty.

Nilviäisiä koskevaa poikkeusta on aiemmin perusteltu niin ikään vieraslajilain 11 §:n 1 momentissa olevan edellytyksen täyttymättä jäämisellä sekä sillä, että eläinvieraslajien hävittämismääräysten ottaen huomioon eläinsuojelulainsäädännön vaatimukset, tulisi suhtautua pidättyvästi tilanteissa, joissa velvoitteesta saatava hyöty vieraslajiriskien hallinnassa on vaikeasti osoitettavissa. Nykytutkimuksen mukaan espanjansiruetana ja luetteloon nyt lisättäväksi ehdotettava mustapäätana voivat kuitenkin isoina määrinä esiintyessään aiheuttaa vahinkoa muille lajeille ja luonnon monimuotoisuudelle. Lisäksi niihin liittyvän tauririskin vuoksi ne voivat myös aiheuttaa vaaraa ihmisten terveydelle. Espanjansiruetanasta ja mustapäätanasta aiheutuvia haittoja on käsitelty laajemmin *liitteessä A*. Espanjansiruetanaa nykyisin koskevat kiellot eivät myöskään ole olleet riittäviä rajoittamaan tai hidastamaan lajin voimakasta levittäytymistä etenkin taajamissa. Vieraslajietanat liikkuvat suhteellisen nopeasti ja levittäytyvät helposti kiinteistöltä toiselle. Vieraslajietanoiden hävittämiseen on myös olemassa tehokkaita ja eläinsuojelulainsäädännön yleiset vaatimukset täyttäviä keinoja, jotka eivät vaadi erityistä osaamista tai työkaluja. Näistä keinoista on myös kaikkien saatavilla olevaa ohjeistusta. Keruun ja tappavien torjuntakeinojen lisäksi etanoita voidaan torjua esimerkiksi puutarhanhoidollisin toimenpitein tai vähentämällä etanoille mieluisia suojapaikkoja.

Vieraslajilain 11 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää, että haitalliseen vieraslajiin tai sen tiettyyn käyttötarkoitukseen ei sovelleta laissa säädettyjä maahantuonti-, kasvattamis-, hallussapito- tai myyntikieltoja. Edellytyksenä on, että kieltoa ei voida pitää perusteltuna laista aiheutuvien vieraslajilaissa tarkoitettujen vahinkojen tai vaaran vähentämiseksi. Ehdotuksen mukaan vieraslajilain 11 §:n 2 momentin 2 kohdassa säädettyjä kieltoja ei sovellettaisi sellaisiin liitteen A 1–4 kohdassa tarkoitettujen lajien yksilöihin, joita käytetään eläinsuojelulain (247/1996) 20 §:n 2 momentin mukaisessa eläintarhan pitämistä koskevassa luvassa tarkoitettuun toimintaan taikka tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annetussa laissa (497/2013) tarkoitettuun toimintaan. Kiellot eivät olisi tarpeen vieraslajiriskien hallitsemiseksi, koska eläinten pääsy ympäristöön olisi edellä sanottujen säädösten mukaisesti luvitetussa ja valvotussa toiminnassa riittävällä varmuudella estetty.

Voimassa olevaan asetukseen verrattuna ehdotuksesta seuraisi, että poikkeus ei koskisi jatkossa enää sirkuksia, kiertäviä eläinnäyttelyitä eikä pysyviä eläinnäyttelyitä. Kansallisesti haitallisten vieraslajien hallussapitoa ei ole syytä sallia laajemmin kuin on välttämätöntä ja perusteltua. Eläintarhan on eläinsuojelulain 20 §:n mukaan osaltaan edistettävä luonnonvaraisen eläimistön suojelua ja biologisen monimuotoisuuden säilymistä. Tässä tarkoituksessa eläintarhan on annettava yleisölle tietoa näytteillä pidettävistä lajeista ja niiden luonnollisista olosuhteista. Eläintarhan on osallistuttava myös eräisiin muihin lajiensuojelutehtäviin. Näin ollen eläintarhoilla voidaan katsoa olevan myös erityinen kasvatuksellinen ja sivistävä rooli haitallisten vieraslajien osalta ja siksi haitallisia vieraslajeja voitaisiin jatkossakin pitää eläintarhoissa. Lisäksi eläintarhoilla voidaan toiminnan ammattimaisuuden vuoksi katsoa olevan paremmat edellytykset estää haitallisten vieraslajien ympäristöön karkaaminen kuin muilla toimijoilla.

Pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan kieltoja ei sovellettaisi myöskään sellaisiin liitteen A 1.1 kohdassa tarkoitettuihin petonisäkkäisiin, joita käytetään turkiseläiminä tai niiden siitoseläiminä. Säännös olisi sama kuin voimassa olevassa asetuksessa. Vähäistä laajempi turkistarhaustoiminta edellyttää ympäristönsuojelulain (527/2014) ja sen nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen (713/2014) mukaista lupaa sekä valvontaa. Turkistarhojen ympäristöluvuissa annetaan määräyksiä myös tarha-alueen aitaamisesta ja muista toimenpiteistä, joilla eläinten karkaaminen ympäristöön voidaan estää. Lisäksi turkiseläinten suojelusta annetun valtioneuvoston asetuksen (1084/2011) mukaan turkiseläinten tarha-alue on aidattava tai karkaaminen estettävä eristämällä eläintilat verkolla, laudoituksella tai muulla vastaavalla varmalla tavalla.

Asetuksen liitteet

Liite A

5 Nilviäiset

5.1 espanjansiruetana *Arion vulgaris*

5.2 mustapäätana *Krynickillus melanocephalus*

Asetuksen A liitteen 5 kohdassa yksilöitäisiin kansallisesti merkityksellisinä haitallisina vieraslajeina pidettävät nilviäiset. Niitä olisivat espanjansiruetana ja mustapäätana, joista ensimmäinen on ollut luettelossa jo vuodesta 2019 ja jälkimmäinen olisi luettelossa uusi.

Espanjansiruetana on suurikokoinen, kaikkiruokainen etanalaji, joka hyödyntää monenlaista kasvisravintoa ja hajoavaa orgaanista ainesta sekä raatoja. Laji on aktiivisesti liikkuva ja muodostaa nopeasti runsaita populaatioita uusille alueille levittäytyttyään. Uusille alueille espanjansiruetana leviää pääosin taimien ja muun puutarhamateriaalin sekä maansiirtojen mukana.

Nykytiedon mukaan laji on peräisin Ranskasta läntiseen Saksaan ulottuvalta alueelta. Suomessa ensimmäiset havainnot espanjansiruetanasta ovat Manner-Suomesta vuodelta 1994 ja Ahvenanmaalta vuodelta 1990. Nykyisin espanjansiruetanaa tavataan useissa sadoissa paikoissa Rovaniemen korkeudelle asti. Lajilla on taajamiin keskittyvät, erittäin vahvat kannat etenkin eteläisessä ja keskisessä Suomessa sekä Ahvenanmaalla. Havaintoilmoitukset ovat olleet selvässä nousussa viime vuosina, joskin vuosien välistä vaihtelua on havaittavissa kuivuusjaksojen vähentäessä etanoiden liikkumista ja lisääntymistä.

Espanjansiruetana on merkittävin satovahinkoja aiheuttava haittaetana Euroopassa – sen on todettu aiheuttavan tuhoja yli 100 kasvilajilla sekä ammatti- että kotitarveviljelyksillä ja puutarhoissa. Ilmastonmuutos lisää populaatioiden kokoa helpottamalla talvehtimista ja näin myös lajin vahingollisuutta pohjoisilla viljelyalueilla, mikä edelleen lisää kasvintuotannolle aiheutuvia riskejä. Espanjansiruetana on hermafrodiitti eli laji kykenee lisääntymään myös ilman parittelua. Yksi yksilö tuottaa kasvukaudessa jopa 400 munaa. Laji esiintyy monin paikoin erittäin runsaana, havaitut tiheydet ovat jopa muutama kymmentä yksilöä neliometriä kohden. Luonnonelinympäristöissä esiintyessään laji todennäköisesti kilpailee elintilasta ja ravinnosta aiheuttaen haittaa alkuperäiselle lajistolle. Haitoista alkuperäislajistolle on toistaiseksi vähän tutkimustietoa, mutta erittäin runsaslukuisena lajina espanjansiruetanan kielteiset vaikutukset ovat todennäköisiä. Espanjansiruetanan lima saattaa myös sisältää bakteereja (*listeria* ja *salmonella*) ja aiheuttaa sitä kautta vaaraa ihmisten terveydelle.

Mustapäätana on Suomeen vastikään, vuoden 2018 aikoihin levinnyt melko suurikoinen maetaan, joka kykenee levittäytymään tehokkaasti ja joka espanjansiruetanan tapaan on jo muodostanut useille alueille tiheitä kantoja. Lajin on havaittu leviävän ainakin siirrettyjen tuontitaimien ja kasvimateriaalin mukana. Tällä hetkellä tiedossa on noin 15-20 lajin esiintymää Suomessa. Havaitut tiheydet ovat olleet jopa 20 yksilöä neliometriä kohden, mutta esimerkiksi Puolassa jopa useita kymmeniä yksilöitä neliometriä kohden. Lajille ominaisia elinympäristöjä luontaisella elinalueella Kaukasuksen alueella, Krimillä, Koillis-Turkissa ja Luoteis-Iranissa ovat kosteat, rehevät lehdot, ja muutkin lehtipuuvaltaiset ja vesistöjen ääressä olevat metsät mukaan lukien tulvametsät. Lisäksi lajia tavataan ihmisvaikutteisissa ympäristöissä kuten puutarhoissa, puulajipuistoissa, hautausmailla, piholla ja joutomailla.

Mustapäätana on levittäytynyt vasta viime vuosina Skandinaviaan ja pohjoiseen Keski-Eurooppaan. Tästä johtuen tietoa sen ekologiasta ja vaikutuksista pohjoisella levinneisyysalueilla on kertynyt vasta vähän. Vaikka tutkimustietoa mustapäätanan haitoista alkuperäislajistolle ja luonnon monimuotoisuudelle ei toistaiseksi juurikaan ole, haitat ovat etanoiden runsaslukuisuuden vuoksi todennäköisiä. Mustapäätana saattaa muodostaa merkittävän uhan muulle lajistolle erityisesti suosimissaan tuoreissa lehdoissa ja muissa luontotyypeissä vesistöjen äärellä. Mustapäätanan leviämistavat ja haitat ovat samanlaisia kuin espanjansiruetanalla ja siksi mustapäätanaan tulisi suhtautua samoin kuin espanjansiruetanaan. Molemmat lajit ovat erittäin runsaslukuisina esiintyviä, tehokkaasti lisääntyviä ja levittäytyviä vieraslajeja, joiden on todettu aiheuttavan haittaa myös ihmisille sekä satovahinkoja puutarha- ja peltoviljelylle. Mustapäätanaesiintymiä on toistaiseksi vielä rajallinen määrä Suomessa ja lajin leviäminen on pyrittävä nopeasti estämään tehokkailla torjuntatoimilla.

Liite B

Asetuksen liitteessä B yksilöitäisiin kansallisesti merkityksellisinä haitallisina vieraslajeina pidettävät kasvilajit. Liitteen jäsentelyn selkeyttämiseksi kasvilajit jaoteltaisiin jatkossa kasviheimojen perusteella. Lajeista hamppuvillakko, lännenpalsami, alaskanlupiini, komealupiini, kanadanvesirutto, tarhatatar, japanintatar, sahalintatar ja kurturuusu sisältyvät jo nykyisellään voimassa olevan asetuksen liitteeseen B, kun taas kanadanpiisku, isopiisku, korkeapiisku, viitapihlaja-angervo, valkopajuangervo ja vuorivaahtera olisivat uusia lajeja luettelossa.

1 Asterikasvit *Asteraceae*

1.1 hamppuvillakko *Jacobaea cannabifolia*

1.2 kanadanpiisku *Solidago canadensis*

1.3 isopiisku *Solidago gigantea*

1.4 korkeapiisku *Solidago altissima*

Hamppuvillakko tuotiin Aasiasta Suomeen puutarhakasviksi 80- ja 90-luvuilla kasvitieteellisiin puutarhoihin, mutta se karkasi kuitenkin pian istutuksista luontoon. Hamppuvillakko on vakiintunut ainakin muutamissa paikoissa Helsingissä muun muassa virtavesien varsilla ja soistuneissa metsissä sekä Turussa, Lohjalla ja Lappeenrannassa. Kookkaana juurakollisena kasvina hamppuvillakko on voimakas kilpailija ja se voi levittäytyä hallitsemattomasti suuren siementuotantonsa ja lenninhaivenellisten siementen ansiosta. Laji on haitallinen vieraslaji myös Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa.

Suomeen on tuotu puutarhakasveiksi useita pohjoisamerikkalaisia piiskulajeja, joista yleisin on kanadanpiisku. Harvinaisempia ovat isopiisku, joka ei toistaiseksi ole laajalle levinnyt sekä korkeapiisku, josta ei toistaiseksi ole varmistettuja havaintoja Suomesta. Pohjoisamerikkalaiset piiskut ovat monivuotisia, usein laajoja kasvustoja muodostavia kookkaita ruohoja. Piiskut lisääntyvät tehokkaasti sekä siemenistä että kasvullisesti juurakonkappaleista. Kanadanpiisku, isopiisku ja korkeapiisku ovat voimakkaita kilpailijoita ja kykenevät syrjäyttämään alkuperäistä lajistoa. Euroopassa lajien on todettu vähentävän hyönteisten ja lintujen monimuotoisuutta.

Kanadanpiiskua esiintyy viljelykarkulaisena Etelä-Suomessa etenkin Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Kymenlaakson ja Hämeen alueilla, mutta siitä on havaintoja aina Oulun korkeudelle asti. Luontoon kanadanpiisku on levinnyt useimmiten viljelypalstoilta ja puutarhoista. Ilmastonmuutoksen seurauksena pidentyneen kasvukauden myötä kanadanpiisku ehtii nykyään paremmin tuottaa siemeniä ja on tämän vuoksi viime vuosina levinnyt yhä tehokkaammin. Kanadanpiiskun leviäminen pohjoisemmaksi ja uusille alueille olisikin tärkeätä estää. Isopiisku on kanadanpiiskua harvinaisempi luonnonvaraistuneena ja myös niukempi eli pienempiä kasvustoja muodostava. Isopiiskua esiintyy yleisimmin pääkaupunkiseudulla, mutta siitä on havaintoja ympäri Suomea aina Oulun korkeudelle asti. Kanadanpiisku ja isopiisku ovat esimerkiksi Tanskassa kansallisessa vieraslajiluettelossa ja Virossa listattu luontoa uhkaavana vieraslajina.

2 Palsamikasvit *Balsaminaceae*

2.1 lännenpalsami *Impatiens capensis*

Pohjois-Amerikasta kotoisin oleva lännenpalsami kasvaa vakiintuneena Etelä-Suomessa monin paikoin. Vuonna 1949 lännenpalsamia kylvettiin Lohjalla Lohjanjärveen laskevan puron varteen, josta se on levinnyt laajalti Lohjanjärven sekä lähilammen rannoille ja jatkaa levittäytymistään järven tulvarantojen lehdossa ja kosteikoissa. Lännenpalsamista on havaintoja myös Salosta ja Helsingistä Vartiokylän ja Vuosaaren rajamailta sekä Tampereelta ja Nokian Pyhäjärven rantamaisemista. Lännenpalsami on voimakas kilpailija, joka voi kilpailla alkuperäisten kosteikkokasvien, mm. lähisukulaisensa lehtopalsamin (*Impatiens noli-tangere*) kanssa. Lännenpalsamin haitat ovat toistaiseksi olleet paikallisia, mutta laajemmalle levitessään lännenpalsami saattaa muodostaa merkittävän uhan alkuperäiselle kosteikkokasvillisuudelle.

3 Hernekasvit *Fabaceae*

3.1 alaskanlupiini *Lupinus nootkatensis*

3.2 komealupiini *Lupinus polyphyllus*

Alaskanlupiini on luoteisesta Pohjois-Amerikasta kotoisin oleva hernekasvi, joka leviää tehokkaasti siemenestä. Se on Suomessa melko harvinainen puutarhakasvi. Ensimmäiset varmistetut karkulaishavainnot ovat Luumäeltä 1980-luvun lopulta. Sitten havainnot ovat yleistyneet ja keskittyneet Pohjois-Suomeen, muun muassa Pudasjärvelle, Kittilään ja Inariin. Etenkin Islannissa sekä myös Norjassa alaskanlupiini on osoittanut aggressiivista leviämistä ja sen tiheät kasvustot uhkaavat alkuperäistä lajistoa. Laji voi menestyä Suomen pohjoisosia myöten ja sen on mahdollista asuttaa myös komealupiinilta saavuttamattomat Keski- ja Pohjois-Lapin alueet mahdollisesti jopa tuntureineen. Lajin kulkeutuminen Norjan puolelta Pohjois-Suomeen on mahdollista.

Komealupiini on Pohjois-Amerikasta kotoisin oleva hernekasvi, jota kasvaa nykyään luonnonvaraisena lähes koko Suomessa pohjoisinta Lappia lukuun ottamatta. Helposti siemenistä lisättävää kasvia on istutettu puutarhoihin, joista se on edelleen karkaillut pitkin tienvarsia lisääntyen räjähdysmäisesti Etelä- ja Keski-Suomessa. Puutarhoista se on karannut myös joutomaille, ratapenkereille sekä kedoille ja niityille ja jopa harjumetsiin. Siemenet kulkeutuvat tienvarsiniittojen, siirtomaiden ja puutarhajätteiden mukana. Lajia on havaittu myös useilta uhanalaisten niittykasvien kasvupaikoilta. Komealupiini sitoo juurinystryöillään typpeä ilmasta rehevöittäen kasvupaikkaansa. Ravinteikkaalla kasvupaikalla menestyvät voimakaskasvuiset lajit, joten niittykasvit ja niillä elävät hyönteiset joutuvat väistymään pientareilta. Komealupiini myös kilpailee pölyttäjästä alkuperäisten kasvien kanssa. Komealupiini vaikuttaa paikallisiin päiväperhospopulaatioihin, koska se ei kelpaa toukille eikä aikuisille ravintokasviksi. Se heikentää myös kulttuurimaisemia valtaamalla alaa kedoilta ja vanhoilta koristekasveilta. Viime aikoina komealupiini on alkanut levitä myös hiekkapohjaisille

mäntykankaille. Komealupiini on myrkyllinen sisältämiensä alkaloidien vuoksi. Komealupiini on haitallinen vieraslaji myös Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa ja Baltian maissa.

4 Kilpukkasvit *Hydrocharitaceae*

4.1 kanadanvesirutto *Elodea canadensis*

Kanadanvesirutto on Pohjois-Amerikasta kotoisin oleva vesikasvi, joka on levinnyt laajalti myös Eurooppaan. Suomessa laji on nykyisin vakiintunut laajalti Etelä-Suomessa ja Keski-Suomen eteläosissa ja leviää aggressiivisesti Koillismaalla. Esiintymiä on löytynyt myös Pohjanmaan maakunnista, Kainuusta ja jopa Enontekiöltä. Kanadanvesiruttoa tavataan myös vähäsuolaisessa murtovedessä Suomen rannikolla. Laji aiheuttaa muutoksia ekosysteemissä esimerkiksi syrjäyttämällä muita vesikasveja ja muuttamalla veden happamuutta. Massakasvuston aiheuttama vesistön umpeenkasvu haittaa kalastusta, vesillä liikkumista ja virkistyskäyttöä. Vesiruton verson osat voivat kellua ja kulkeutua aallokon, virran, alusten, kalastusvälineiden tai vesilintujen mukana vesistöstä toiseen. Laji on esimerkiksi Norjassa korkean riskin vieraslaji ja Tanskassa se on kansallisesti haitallisten vieraslajien luettelossa.

5 Tatarkasvit *Polygonaceae*

5.1 japanintatar *Reynoutria japonica*

5.2 sahalinintatar *Reynoutria sachalinensis*

5.3 tarhatatar *Reynoutria x bohemica*

Japanintatar ja sahalinintatar sekä niiden risteymä tarhatatar ovat monivuotisia, nopeakasvuisia ruohoja. Ne on tuotu Aasiasta Eurooppaan puutarhakasveiksi ja viimeisten vuosikymmenten aikana ne ovat levinneet nopeaa vauhtia ja osoittautuneet haitallisiksi. Esimerkiksi Tanskassa lajit ovat kansallisessa haitallisten vieraslajien luettelossa. Suomessa japanintatar ja sahalintatar kasvavat karkulaisina toistaiseksi lähinnä eteläisessä Suomessa ja esiintymät ovat keskittyneet taajamiin ja haja-asutusalueille. Lajit menestyvät monissa erilaisissa elinympäristöissä ja viihtyvät esimerkiksi joenvarsilla, kaatopaikoilla, tien- ja radanvarsilla ja metsänreunoissa. Suomessa ne eivät tietyvästi lisääny siemenistä vaan leviävät tehokkaasti kasvullisesti uusille paikoille juurakonkappaleina puutarhajätteiden, maa-aineisten tai virtavesien mukana. Kookkaat tattaret ovat voimakkaita kilpailijoita eikä niiden muodostamissa laajoissa, tiheissä kasvustoissa juuri kasva muita lajeja. Tiheissä tatarkasvustoissa kasvuolosuhteet muuttuvat niin, että esimerkiksi alkuperäisten puuvartisten kasvien siemenet eivät pysty itämään ja alueen luontainen kasvillisuuden kehitys hidastuu tai muuttuu täysin. Jokien ja purojen varsilla tatarkasvustot voivat aiheuttaa eroosion lisääntymistä ja maa-aineksen kulkeutumista vesistöihin, sillä kasvustot lakastuvat talveksi täysin eivätkä sido maata talven ja kevään sateiden aikana. Irtomaan päätyminen vesistöön voi olla uhka mm. taimenten kutusoraikoille.

6 Ruusukasvit *Rosaceae*

6.1 punakurturuusu *Rosa rugosa* f. *rugosa* ja valkokurturuusu *Rosa rugosa* f. *alba*

6.2 viitapihlaja-angervo *Sorbaria sorbifolia*

6.3 valkopajuangervo *Spiraea alba*, ml. vitipajuangervo *Spiraea alba* var. *alba* ja kaljupajuangervo *Spiraea alba* var. *latifolia*

Kurturuusu on alun perin Koillis-Aasiasta kotoisin oleva pensas, joka on Suomessa yleinen puutarhakasvi. Viljelykarkulaisena sitä tavataan etenkin merenrannoilla, tienvarsilla ja maanlajitysalueilla. Laji lisääntyy ja leviää kasvullisesti mm. juurakon palasista ja siemenistä. Lintujen ja veden mukana kurturuusu on levinnyt merenrantahietikoille ja saariston somerikoille. Kurturuusua esiintyy aina Kemin korkeudelle asti ja siitä on yksittäisiä havaintoja myös pohjoisempaa Lapista. Hiekkarannalle asetuttuaan kurturuusu pystyy levittäytymään läpitunkemattomiksi tiheiköiksi ja syrjäyttämään täysin alkuperäisen merenrantalajiston. Näin kasvaessaan se on merkittävä haitta myös rantojen virkistyskäytölle. Kurturuusu leviää hallitsemattomasti hiekkarantojen lisäksi myös paikoin teiden varsilla. Kansallisesti merkitykselliseksi haitalliseksi vieraslajiksi luettaisiin kurturuusun kaksi muotoa *Rosa rugosa* f. *rugosa* sekä *Rosa rugosa* f. *alba*. Sääntely ei sen sijaan koskisi kurturuusun ja muiden ruusulajien perimää sisältäviä jalostettuja tarhakurturuusuja eli *Rosa Rugosa*-Ryhmää, sillä siihen kuuluvien kasvien lisääntymistehosta ja haitallisuudesta ei ole tällä hetkellä olemassa riittävää tutkimukseen perustuvaa tietoa.

Viitapihlaja-angervo on Siperian keskiosista lähtöisin oleva pensas. Se on Suomessa yleisesti käytetty puutarhakasvi, jota viljellään usein suurina ryhminä julkisissa istutuksissa suoja-, aidanne-, puisto- ja puistometsäpensaana. Laji menestyy pohjoisia alueita myöten. Lajia esiintyy viljelykarkulaisena etenkin Etelä-Suomessa, mutta siitä on havaintoja myös Lapista. Viitapihlaja-angervo leviää tehokkaasti kasvullisesti maavarsiensa avulla ja muodostaa peittäviä ja voimakkaasti leviäviä kasvustoja. Tiheät kasvustot varjostavat ja estävät muiden kasvien valonsaantia, vaikuttavat lajistokoostumukseen ja runsauteen sekä vähentävät monimuotoisuutta. Lajista on myös tullut hiljattain viljelyyn siemenestä lisääntyviä kantoja, kun aiemmin lajin lisääntyminen Suomessa on ollut vain kasvullista. Viitapihlaja-angervo on osoittautunut haitalliseksi useissa maissa, kuten Ruotsissa, Norjassa ja Liettuassa.

Valkopajuangervo on pajuangervoryhmään (*Spiraea salicifolia* -ryhmä) lukeutuva pensas. Laji on kotoisin Pohjois-Amerikan itäosista ja se on tuotu Eurooppaan puutarhakasviksi. Valkopajuangervoa käytetään erityisesti aidanne- ja ryhmäpensaana voimakaskasvuisuutensa vuoksi. Puutarhakasvina laji on talvenkestävä ja pärjää Pohjois-Suomea myöten. Puutarhoista laji on levinnyt myös luontoon. Havaintoja luontoon karanneista valkopajuangervoista on monin paikoin pääkaupunkiseudulla, Varsinais- ja Kaakkois-Suomessa sekä pitkin Pohjanmaata. Lajia on havaittu myös suojelualueilla. Valkopajuangervo lisääntyy ja leviää tehokkaasti kasvullisesti maavarsien ja juurtenpalojen avulla. Suotuisalla kasvupaikalla valkopajuangervo muodostaa laajoja, tiiviitä kasvustoja ja vie elintilaa alkuperäiseltä kasvilajistolta. Lisäksi se voi estää alkuperäisten puulajien leviämistä ja kasvua, ja siten rajoittaa metsän luonnollista suksessiota. Valkopajuangervo voi valloittaa alkuperäisiä elinympäristöjä, kuten tulvaniittyjä, luhtia ja kosteita niittyjä. Esimerkiksi Belgiassa laji on vakiintunut vieraslaji, joka on ns. mustalla listalla merkittävän ekologisen haitan vuoksi.

7 Saippuamarjakasvit *Sapindaceae*

7.1 vuorivaahtera *Acer pseudoplatanus*

Vuorivaahtera on vaahteroiden sukuun kuuluva kesävihanta lehtipuu, joka Keski-Euroopassa kasvaa kookkaaksi leveälatvuksiseksi puuksi. Vuorivaahtera on kotoisin Euroopasta, jossa se on yleisimpiä vaahteralajeja. Vuorivaahtera on suosittu kaupunkien koristepuu, joten sitä on koristekasvina levitetty monille uusille alueille. Uudelle alueelle kotiuduttuaan se jatkaa leviämistä lähialueelle lenninsiivellisten siementensä avulla. Vuorivaahteraa tavataan toistaiseksi Suomessa vain muutamissa paikoissa, mutta kiinnostus istutuksiin on kasvussa. Vuorivaahteralla on leviämispotentiaalia etenkin Etelä-Suomessa, koska ilmasto on sille siellä sopiva ja se tuottaa runsaasti siementaimia. Vuorivaahtera kilpailee muiden puiden ja pensaiden kanssa tehokkaasti ja voi syrjäyttää alkuperäistä lajistoa. Esimerkiksi Norjassa lajin on havaittu syrjäyttävän alkuperäisten lehtimetsien lajistoa. Muutamalla rannikkoalueiden saarilla mm. Satakunnassa ja Uudellamaalla vuorivaahteran on havaittu tuottavan runsaasti siementaimia ja leviävän metsäkasvillisuudessa, joten sitä voidaan pitää varteenotettavana uhkana myös Suomessa.

5 Lausuntopalaute

Asetusehdotus oli lausuntokierroksella 23.3–3.5.2023. Asetusehdotuksesta annettiin yhteensä 23 lausuntoa. Lausunnon antoivat ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, Metsähallitus, Luke, Tulli, Väylävirasto, Kaakkois-Suomen ELY-keskus, Luonnontieteellinen keskusmuseo, Suomen Luontopaneeli, Suomen Akatemia, Suomen Riistakeskus, Suomen Metsästäjäliitto, Suomen luonnonsuojeluliitto, Taimistoviljelijät ry, Metsäteollisuus ry, Kalatalouden Keskusliitto, Luontoturva ky, Vanajavesisäätiö sr ja Vesijärvisäätiö sr sekä viisi yksityishenkilöä. Lausuntopalvelu.fi:n kautta annetut lausunnot löytyvät [Lausuntopalvelusta](#).

Saaduissa lausunnoissa asetusehdotukseen suhtauduttiin pääosin myönteisesti. Valtaosa lausunnonantajista piti ehdotettua asetusta ja sen sisältämiä muutoksia pääpiirteissään kannatettavina. Lähestulkoon kaikissa lausunnoissa kannatettiin kansalliseen luetteloon lisättäväksi ehdotettavia seitsemää lajia, minkä lisäksi myös muutamia muita lajeja esitettiin lisättäväksi luetteloon. Myönteisenä pidettiin ehdotuksen huolellista valmistelua sidosryhmien ehdotuksia kuullen ja vieraslajiasiantuntijaryhmiä laajasti hyödyntäen. Useissa lausunnoissa korostettiin tutkimuksen, rahoituksen ja tiedotuksen roolia vieraslajien hallinnassa ja torjunnassa. Esityksen keskeisimpänä puutteena pidettiin sitä, ettei vieraslajilainsäädännön

toimeenpanoon sekä erityisesti haitallisten vieraslajien torjuntaan ja hallintaan osoiteta valtion toimesta riittävästi resursseja.

Liikenne- ja viestintäministeriö ja Väylävirasto korostivat lausunnoissaan ehdotuksen taloudellisia vaikutuksia. Lausunnoissa arvioitiin, että vieraslajiasetuksen 2 §:n 1 momentin nilviäisiä koskeva muutos aiheuttaisi merkittäviä lisäkustannuksia kiinteistönomistajille ja haltijoille, joihin myös valtion väyläomaisuutta hallinnoiva Väylävirasto kuuluu. Taloudellisten vaikutusten arviointia pidettiin yleisluontoisena ja toivottiin vaikutusten arviointiin nykyistä tarkempia euromääräisiä arvioita siitä, mitä vaikutuksia vieraslajiluetteloon lisättäväksi ehdotetuilla uusilla lajeilla sekä kiinteistönomistajan ja haltijan huolehtimisvelvollisuuden ulottamisella nilviäisiin olisi torjuntakustannusten muodossa. Väylävirasto arvioi, että vieraslajilain 4 §:n huolehtimisvelvollisuuden ulottamisesta nilviäisiin aiheutuisi kustannuksia torjuntatoimenpiteiden lisäksi myös torjuntatoimenpiteiden aikaisesta liikenne- ja työturvallisuuden varmistamisesta tie- ja rautatiealueella liikuttaessa.

Suomen Luontopaneeli, Vanajavesisäätiö sr ja Vesijärvisäätiö sr toivat lausunnoissaan esiin, että kustannustehokkaiden torjuntakeinojen puute ei ole syy jättää lisäämättä lajeja kansalliseen vieraslajiluetteloon.

Luonnontieteellinen keskusmuseo esitti asetukseen ja asetustuotioon useita kasvilajeihin liittyviä taksonomisia täsmennyksiä. Luonnontieteellinen keskusmuseo esitti niin ikään, että kasvitieteellisiä puutarhoja, joiden toimintaan kuuluu mm. vieraslajien tutkimus, tulisi soveltaa vastaavaa poikkeusta kansallisten vieraslajien osalta kuin eläintarhoihin.

Luetteloon ehdotettavista kasvilajeista lausunnoissa otettiin kantaa eritoten isotuomipihlajaan, viitapihlaja-angervoon ja valkopajuangervoon. Väylävirasto esitti, että isotuomipihlajaa koskevat kiellot tulisi toteuttaa vain alueellisena, ei koko Suomen kattavana. Isotuomipihlajan kasvatuskieltoa koskevan poikkeuksen osalta esitettiin näkemyksiä puolesta ja vastaan. Liikenne- ja viestintäministeriö, Väylävirasto ja Luonnontieteellinen keskusmuseo pitivät ehdotettua isotuomipihlajan kasvatuskieltoa koskevaa poikkeusta perusteltuna, kun taas Luke ja Suomen luonnonsuojeluliitto eivät kannattaneet poikkeusta. Taimistoviljelijät ry painotti lausunnossaan isotuomipihlajan suuria tuotantomääriä ja pitkää kasvatusaikaa ja katsoi, että isotuomipihlajan lisäämisestä kansalliseen luetteloon aiheutuisi merkittäviä taloudellisia menetyksiä taimistoviljelijöille. Tästä johtuen Taimistoviljelijät ry esitti isotuomipihlajalle siirtymäajaksi viittä vuotta sekä lisäksi mahdollisuutta saada rahallista tukea puuvartisten lajien taimerien hävittämiseen.

Viitapihlaja-angervon haitallisuutta korostettiin useassa lausunnossa ja sen lisääminen kansalliseen luetteloon sai laajaa kannatusta. Myös valkopajuangervon lisäämistä luetteloon kannatettiin. Viitapihlaja-angervoa ja valkopajuangervoa koskeva kahden vuoden siirtymäaika sai pääosin kannatusta. Taimistoviljelijät ry piti kuitenkin myyntikieltoa koskevaa kahden vuoden siirtymäaikaa liian lyhyenä.

Kaakkois-Suomen ELY-keskus sekä Luontoturva ky nostivat esiin piiskulajien tunnistamiseen liittyvät haasteet ja toivoivat tarkempia ja parempia tunnistusohjeita, mikäli lajit lisätään kansalliseen luetteloon. Muut lausunnonantajat kannattivat vuorivaahteran lisäämistä luetteloon, mutta Luonnontieteellisen keskusmuseon katsoi, että riittävää tieteellistä näyttöä siitä, että lajista voi Suomessa aiheutua vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle ei ole saatavilla.

Luetteloon ehdolla olevien kasvilajien lisäksi luetteloon esitettiin lisättäväksi rehuvuohenherne, marunatuoksukki, isosorsimo, etelänruttojuuri, kaikki punertavakukkaiset pajuangervot sekä kaikki tuomipihlajien (*Amelanchier*) sukuun kuuluvat lajit.

Eläinlajien osalta lausunnoissa otettiin kantaa lähinnä asiantuntija-arvioinnissa mukana olleisiin valkohäntäpeuraan ja kuusipeuraan. Suomen Riistakeskus ja Suomen Metsästäjäliitto olivat yhtä mieltä siitä, että nykyinen pyyntilupajärjestelmä on tehokkain keino hallita valkohäntä- ja kuusipeurakantaa ja korostivat, ettei lajeja tulisi lisätä kansalliseen luetteloon jatkossakaan.

Saadun lausuntopalautteen perusteella asetustuotosta muutettiin siten, että isotuomipihlaja jätettiin pois kansalliseen luetteloon ehdotettavien uusien lajien joukosta. Ottaen huomioon isotuomipihlajan taloudellinen merkitys taimi- ja puutarha-alalla, sen kansalliseen luetteloon ottamisen katsottiin vaativan kahta vuotta pidemmän siirtymäajan. Vieraslajilain 11 §:n 3

momentti ei kuitenkaan nykyisellään mahdollista yli kahden vuoden siirtymäaikaa, mistä syystä isotuomipihlaja jätettiin kansalliseen luetteloon ehdotettavien lajien joukosta pois. Asetusluonnosta muutettiin myös viitapihlaja-angervoa ja valkopajuangervoa koskevan siirtymäajan osalta siten, että näiden lajien osalta kaikki vieraslajilain 11 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettut kiellot tulevat voimaan kahden vuoden siirtymäajan kuluttua. Näin ollen myös maahantuontikielto tulisi voimaan 15.8.2025 samanaikaisesti muiden kieltojen kanssa.

Liitteeseen B ja asetusmuistioon tehtiin taksonomisia täsmennyksiä Luonnontieteellisen keskusmuseon lausunnossaan esittämien huomioiden perusteella. Asetusmuistion tekstiä täydennettiin myös vaikutusarvioinnin osalta. Vaikutusarvioinnissa avattiin tarkemmin ehdotuksen taloudellisia vaikutuksia sekä 4 §:n soveltamisen laajentamisen vaikutuksia. Asetusmuistioon tehtiin myös muita pieniä tarkennuksia saatujen lausuntojen johdosta.

6 Laintarkastus

Asetus on tarkastettu oikeusministeriön lainvalmisteluosaston laintarkastusyksikössä.

7 Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Ehdotettu asetus on tarkoitettu tulemaan voimaan 15 päivänä elokuuta 2023.

Vieraslajilain 11 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää, että saman pykälän 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja kieltoja ei asetuksella säädettävän siirtymäajan kuluessa sovelleta lajin yksilöihin, jotka on saatu haltuun ennen asetuksen voimaantuloa. Asetuksella säädettävä siirtymäaika voi olla enintään kaksi vuotta asetuksen voimaantulosta. Jos kiellosta koskee eläinlajeja, asetuksella voidaan säätää, että omistaja saa pitää eläimen hallussaan sen luonnolliseen kuolemaan saakka.

Kansallisesti merkityksellisten haitallisten vieraslajien luetteloon kuuluvien eläinlajien yksilöitä ei viranomaisten tiedon mukaan ole tänä päivänä sirkuksissa tai kiertävissä eläinnäyttelyissä. Sen sijaan pysyvän eläinnäyttelyluvan nojalla toimivilla tahoilla on hallussaan jonkun verran kansalliseen vieraslajiluetteloon kuuluvien eläinlajien yksilöitä. Jos kansalliseen vieraslajiluetteloon kuuluvien eläinten hallussapito pysyvässä eläinnäyttelyissä kiellettäisiin ilman siirtymäaikaa, eläimet olisi asetuksen voimaan tultua joko lopetettava, vietävä pois maasta tai luovutettava eläintarhoihin. Tämä ei olisi perusteltua eläinsuojelullisesta näkökulmasta ja aiheuttaisi kohtuuttomia menetyksiä eläinten omistajille. Tämän vuoksi asetuksessa ehdotetaan säädettäväksi vieraslajilain 11 §:n 3 momentin asetuksenantovaltuuden mukaisesti, että ne liitteen A 1–4 kohdassa tarkoitettujen lajien yksilöt, jotka on saatu laillisesti haltuun ennen ehdotetun asetuksen voimaantuloa ja joita käytetään eläinsuojelulain 20 §:n 2 momentin mukaisessa pysyvän eläinnäyttelyn pitämistä koskevassa luvassa tarkoitettuun toimintaan ehdotetun asetuksen voimaan tullessa, saataisiin pitää hallussa niiden luonnolliseen kuolemaan saakka. Omistajien tulee kuitenkin estää eläinten lisääntyminen ja pääsy ympäristöön vieraslajilain mukaisesti.

Kansallisesti merkityksellisten haitallisten vieraslajien luetteloon ehdotettavia viitapihlaja-angervoa ja valkopajuangervoa esiintyy nykypäivänä laajasti pihoissa, puutarhoissa ja julkisissa istutuksissa. Koska kyse on lisäksi yleisesti taimi- ja puutarha-alalla käytössä olevista kasvilajeista, ei vieraslajilain 11 §:n 2 momentin 2 kohdassa säädettyjen kieltojen toimeenpano ilman siirtymäaikaa olisi kohtuullista kaupallisten toimijoiden ja kiinteistön omistajien näkökulmasta. Siirtymäajan tulisi olla riittävän pitkä, jotta kiinteistönomistajille ehditään tiedottaa tulossa olevista kielloista ja jotta toisaalta kaupalliset toimijat voisivat luopua lajeista hallitusti siirtymäajan aikana. Näin ollen ehdotetun siirtymäsäännöksen mukaan vieraslajilain 11 §:n 2 momentin 2 kohdassa säädetyt kieltoja ei sovellettaisi liitteen B 6.2 kohdassa tarkoitettuun viitapihlaja-angervoon ja 6.3 kohdassa tarkoitettuun valkopajuangervoon ennen kuin kaksi vuotta olisi kulunut ehdotetun asetuksen voimaantulosta.

Esitys: Esitetään, että valtioneuvosto antaa asetuksen vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n ja liitteiden muuttamisesta.